

Witteman

Wat vervolgens betreft de openbaarheid der adviezen, wil ik opmerken, dat dit niet altijd mogelijk is. Bij adviescolleges is dit ook ongebruikelijk. De Minister zegt toe, dat adviezen van algemene aard zullen worden gepubliceerd. Dit lijkt mij voldoende.

In het Voorlopig Verslag hebben enkele leden „princiepelijk bezwaar tegen bemoeienis met de kunst als waarmede de raad zou worden belast”. Men wijst verder op de volstrekte vrijheid, die de kunstenaar nodig heeft. En vervolgt, dat „ook in kunstenaarskringen dit bezwaar tegen de opzet van het wetsontwerp zou bestaan”.

Van dit laatste is mij nooit iets gebleken, tenzij men uitingen bedoeld als van de heer Haver Droeze. De opmerking is ook onbegrijpelijk. De raad schrijft toch niet voor, hoe een kunstenaar moet werken! En tenslotte: iedere vrijheid is betrekkelijk, al wil ik gaarne toegeven, dat de kunstenaar zich vrij moet voelen.

En tenslotte, wat de vrijheid betreft, dient men te bedenken, dat iedere vrijheid betrekkelijk is. Ik geef intussen toe, dat een kunstenaar zich vrij moet kunnen voelen en vrij moet kunnen werken.

Vanmiddag zijn hier enkele redevoeringen gehouden, die ik ten dele met grote instemming, voor een ander deel met verwondering heb aangehoord.

Toen ik de redevoering van de heer De Vos van Steenwijk aanhoorde, bekwam mij de vraag, of hij wel consequent was. Immers, de geachte afgevaardigde stelde voorop, dat kunst geen Regeringszaak was, in dien zin, dat de Regering bepaalde kunstrichtingen zou moeten beoordelen, resp. bevoordelen. Maar de geachte afgevaardigde gaf zelf een voorbeeld van het tegenovergestelde, want indien kunst in dien zin geen Regeringszaak is, is zij nog minder een zaak van het Parlement, en als ik de geachte afgevaardigde een afkeurend oordeel hoor uitspreken over een bepaalde richting in de kunst, nl. de experimentele kunst, vraag ik mij af, of hij in dit opzicht wel consequent is geweest.

De heer **De Vos van Steenwijk**: Ik heb gezegd: niet eenzijdig beoordeeld.

De heer **Witteman**: De geachte afgevaardigde heeft misschien toch wel namens zijn fractie, een afkeurend oordeel uitgesproken over de experimentele kunst. Ik vraag mij intussen af, of dit begrip niet te eng is en of men niet beter kan spreken van eigentijdse kunst. Ik zou in dit verband de nadruk willen leggen op de vrijheid, die hier dient te bestaan. Waarom zou de heer De Vos van Steenwijk geen vrijheid willen geven aan de eigentijdse kunst en die in de ban willen doen?

De heer **De Vos van Steenwijk**: Ik heb gezegd, dat ik er vóór ben, dat zij ook op exposities komt; zij moet echter niet eenzijdig worden beoordeeld.

De heer **Witteman**: Van een eenzijdige beoordeeling is hier geen sprake; daarvoor behoeft de heer De Vos van Steenwijk niet bevreesd te zijn.

De redevoering van de heer Diepenhorst heb ik met volledige instemming aangehoord.

Ten aanzien van de redevoering van de heer Gerretson moet ik zeggen, dat ik die enerzijds met belangstelling heb aangehoord, maar anderzijds ook met een zekere verbazing. Ik heb mij afgevraagd, of de geachte afgevaardigde niet wat in de war was. Wij behandelen immers thans niet de begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, maar het wetsontwerp houdende instelling van een Raad voor de Kunst.

Als ik naga wat de geachte afgevaardigde vanmiddag allemaal heeft gezegd, moet ik zeggen, dat dit allemaal zaken zijn, die over enige weken, misschien wel enige maanden — dat weet ik niet —, in deze Kamer bij de behandeling van de begroting van het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen aan de orde zullen komen. Ik noem in dit

Witteman e. a.

verband de steun aan noodlijdende kunstenaars, de aankooppolitiek, enz. Op één aperte onjuistheid wil ik reeds thans wijzen. De heer Gerretson heeft gezegd: de beste maatstaf voor de beoordeling van kunst is het kunstminnend publiek. Toen hij over het kunstminnend publiek sprak, bleek, dat hij daarmee bedoelde het kunst-kopend publiek. Deze twee begrippen vallen in onze tijd zeker niet samen. Het kunstminnend publiek wordt in onze tijd gevormd door mensen, die, al zijn zij niet in staat, geld uit te geven voor de aankoop van kunstwerken, toch hun belangstelling voor de kunst tonen door bezoek aan musea e.d. Ik wil van dit onderwerp echter afstappen, Mijnheer de Voorzitter, want anders zou ik dezelfde verkeerde weg opgaan door ook over onderwerpen, die bij de begrotingsbehandeling thuishoren, te gaan spreken.

Een enkel woord wil ik zeggen over het adres van Haver Droeze. Ik neem aan, dat wij dit adres allemaal hebben ontvangen en misschien ook zullen hebben gelezen. Daarin worden enkele dingen door elkaar gehaald. De Raad voor de Kunst, de (nieuwe) federatie en de aankoopcommissies, die de Overheid adviseren bij haar aankoopbeleid, worden in dit adres vrolijk door elkaar gehaald. Van de Voorlopige Raad voor de Kunst wordt gezegd, dat er te recht tegen de samenstelling daarvan zoveel oppositie bestaat, omdat die Raad o.a. zou bestaan uit bekende communisten. Ik moet mij in dit verband wat scherp uitdrukken, Mijnheer de Voorzitter, maar ik moet zeggen: dit is klinkklare onzin. Ik heb mij hierover laten inlichten. Van een algemene oppositie tegen deze instelling is geen sprake en, wat die communisten betreft, van de 46 leden is er één communist. Wat er verder in het adres wordt gezegd over de federatie en over het aankoopbeleid van de Overheid, behoort hier niet thuis; dat kan beter bij de behandeling van de begroting worden besproken. Ik hoop, dat de geachte afgevaardigde de heer Gerretson, ook al zal hij dan misschien niet in herhaling willen treden, toch bij het begrotingsdebat aanwezig zal willen zijn, ten einde daaraan zijn waardevolle bijdrage te leveren.

Welke organisaties er nu zullen worden uitgenodigd om voordrachten te doen voor het lidmaatschap van de Raad voor de Kunst, is trouwens nog in overweging.

Mijnheer de Voorzitter! Deze wet betekent een grote stap vooruit in de richting van een meer stelselmatige cultuurpolitiek der Overheid. Moge de wet dan ook spoedig in werking treden. Ik besef, dat met het aannemen van de wet het voorbereidende werk nog niet is geëindigd. Er moet nog een Koninklijk besluit komen over de samenstelling van de Raad. Ik stel mij voor, dat de Minister dit niet alleen in zijn studeerkamer zal doen, maar adviezen zal inwinnen. Ik hoop echter, dat hij dit niet op al te ruime schaal zal doen, omdat ik gaarne zou zien, dat de wet met ingang van 1 Januari a.s. in werking treedt. Ik hoop, dat men mij, als „paranimf” van de Minister, deze opmerking niet kwalijk zal nemen.

Mevrouw **Verwey—Jonker**: Mijnheer de Voorzitter! Ik had mij aanvankelijk voorgenomen, over dit ontwerp niet het woord te voeren, want het spreekt vanzelf, dat de fractie van de P.v.d.A. haar volle instemming betuigt met dit wetsontwerp. Wij hebben altijd gepleit voor een Raad voor de Kunst, omdat wij dit orgaan een voorwaarde achten voor de doeltreffende uitvoering van de taak van de Overheid op cultureel gebied, een taak, die wij als een vrij uitgebreide zien, zowel ten aanzien van de producent van de kunst, de kunstenaar, als ten aanzien van de consument van de kunst, het publiek, dat gelukkig in Nederland steeds groeiende is.

Het sprak vanzelf, dat dit wetsontwerp onze volle instemming had, en het leek niet nodig, daarop nog eens in den brede in te gaan. Nu echter een aantal geachte afgevaardigden zowel in het Voorlopig Verslag als bij de openbare behandeling zich in een enigszins kritische zin over dit onderwerp heeft uitgelaten, leek het mij goed, ook van onze zijde nog enkele opmerkingen te maken. Ik heb gezegd, dat wij de totstandkoming van een Raad voor de Kunst toejuichen. Dat betekent niet, dat wij

Verwey—Jonker

blind zijn voor de gevaren, die een dergelijk lichaam toch ook nog zou kunnen inhouden.

Het eerste gevaar, dat hier al in den brede is vermeld, is, dat de kunst aan banden zou kunnen worden gelegd. De geachte afgevaardigde de heer Gerretson en voor hem de geachte afgevaardigde de heer Diepenhorst hebben op dit gevaar al veel krachtiger en veel welsprekender en de geachte afgevaardigde de heer Gerretson aanvankelijk veel braver, zoals hij zelf zeide, gewezen dan ik van plan ben te doen. Ik zie dit bezwaar toch ook wel.

Men zou kunnen tegenwerpen, dat de kunstenaar bij de eigen creatieve daad, bij zijn schepping, natuurlijk ook na de Overheidsbemoeiing, die nu allerwege ten aanzien van hem op gang wordt gebracht, vrij blijft, maar het feit blijft, het reële probleem bestaat, dat de kunstenaar niet meer vrij blijft, zodra hij voor zijn kunstwerk een publiek zoekt. De tentoonstellingsgelegenheid, de publicatiemogelijkheid, de plaats, waar de uitvoering van een kunstwerk plaats vindt, deze media zijn alle min of meer door de Overheid gecontroleerd, om nog maar niet te spreken van de subsidie- en de aankooppolitiek. Wanneer de Overheid en de Raad voor de Kunst zich er toe lieten verleiden om bepaalde strakke normen aan te leggen ten aanzien van het gebruik van deze media, dan bestaat inderdaad het gevaar, dat de weg tussen kunstenaar en publiek wordt versperd.

Het tweede gevaar is dat van verstarring. Lichamen, zoals deze nieuwe Raad voor de Kunst, hebben een soort van natuurlijke neiging tot conservatisme, vooral, wanneer zij worden samengesteld door mensen, die via dubbel getrapte verkiezingen worden benoemd. Dit is het geval, wanneer de vertegenwoordigers van de federaties, die op zich zelf weer vertegenwoordigers zijn van de kunstenaarsverenigingen, in deze Raad voor de Kunst een zeer grote plaats gaan innemen. Tegen de tijd, dat de kunstenaars zelf in een dergelijke raad zitting hebben, zijn zij al zo ver gearriveerd, dat het gevaar bestaat, dat zij blind zijn voor de noden en de idealen van de jongeren in hun vak en dat zij het vertrouwen van die jongeren niet meer zullen hebben. Er zou dan een ernstige situatie ontstaan. De Raad voor de Kunst zou dan een krachteloos en overbodig lichaam kunnen worden. Er zouden conflicten ontstaan tussen deze Raad voor de Kunst en de kunstenaars. In het beste geval zou er een contact tussen publiek en kunstenaar ontstaan buiten de raad om.

Er zijn ook nog andere gevaren aanwezig, gelijk de geachte afgevaardigde de heer Gerretson heeft aangetoond, nl. met betrekking tot de steunregeling voor de kunstenaars. Ik had het voornemen bij de behandeling van de begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen op deze steunregeling enigszins dieper in te gaan dan ik thans kan doen. Ik geloof ook, dat dit punt tot het onderwerp, dat wij vandaag bespreken, slechts in een ver verwijderd verband staat. Ik wil nu wel vast zeggen, dat ik het vrijwel over de gehele linie met de geachte afgevaardigde de heer Gerretson oneens ben. Omdat deze gevaren bestaan, is het van het grootste belang, dat er een vertrouwenssituatie ontstaat tussen de kunstenaars en hun organisaties enerzijds en de Overheid anderzijds, dat wil zeggen, dat er bij de kunstenaars een vertrouwen bestaat in de Raad voor de Kunst. Het is ook van het grootste belang, dat in deze Raad voor de Kunst een zekere doorstroming bestaat, met telkens andere functionarissen. Het is gewenst, dat in een dergelijk lichaam benoemd worden degenen, die het vertrouwen genieten van de kunstenaars zelf. Ik wil met voldoening constateren, dat sedert de bevrijding onder de opeenvolgende Ministers een dergelijk vertrouwen heeft bestaan. Daaraan zal waarschijnlijk niet vreemd zijn het groote verantwoordelijkheidsgevoel, dat in kunstenaarskringen tijdens de bezetting, ook in sociaal opzicht, is gewekt.

Er bestaat in deze Kamer een zekere neiging, van de zijde der Kamer het vertrouwen te ontzeggen aan bepaalde delen van de contemporaine kunst, met name in de experimentele kunst. De geachte afgevaardigde de heer Witteman heeft dit

Verwey—Jonker e. a.

reeds opgemerkt. De geachte afgevaardigde de heer De Vos van Steenwijk is, naar het mij voorkomt, te ver afgedwaald van het gezonde standpunt van Thorbecke, dat de Regering de kunst niet heeft te beoordelen. Ik zou in dit opzicht alleen willen opmerken, dat de tegenstelling experimentele kunst—traditionele kunst een oneigenlijke tegenstelling is. De meeste traditionele kunst is eenmaal als experimentele kunst begonnen. Ik geloof, dat het vertrouwen, dat zo noodzakelijk is, van de Overheid en het Parlement eist, dat wij zonder reserves staan tegenover nieuwe stromingen en dat wij de beoordeling van die stromingen overlaten aan competente mensen. Een dergelijk vertrouwen mag ook geëist worden van diegenen onder ons, die zich met bepaalde uitingen van contemporaine kunst nog niet vertrouwd hebben gemaakt.

Tot slot wil ik iets zeggen over de aanvulling, die de Tweede Kamer in dit ontwerp heeft gebracht ten aanzien van de esthetische vorming van de jeugd. Ik acht deze toevoeging wel aanvaardbaar, in tegenstelling tot enkele andere sprekers, al moet ik toegeven, dat de wijziging, die in het wetsontwerp is aangebracht, inderdaad niet fraai is, omdat de eenheid van het artikel toch wel geschonden is. De geachte afgevaardigde de heer Diepenhorst heeft reeds de aandacht gevestigd op de consequenties van deze toevoeging voor het onderwijs.

Maar een dergelijke consequentie bestaat ook in andere opzichten en daarvoor zou ik nog even de aandacht willen vragen. Wij moeten ons realiseren, dat de esthetische vorming van de jeugd en van de volwassenen op het ogenblik in hoge mate geschiedt via het medium van de radio en tegenwoordig ook, zij het nog in mindere mate, door de televisie. Nu zou ik het van het grootste belang achten, indien de Raad voor de Kunst bevorderde, dat van de zijde van de kunstenaars, die ik zoëven cultuurproducenten heb genoemd, aandacht wordt geschonken aan de cultuurspreiding via de radio. Ten gevolge van een bijzondere historische ontwikkeling is dit medium in Nederland veel te veel gekomen in handen van de consumenten, meer speciaal van de organisaties van consumenten. Eigenlijk zou men de omroepverenigingen kunnen vergelijken met consumptiecoöperaties. Ik heb daar niets tegen; ik acht het zeer nuttige instellingen, maar ik zou er toch wel tegen zijn, de gehele distributie en daarmee de macht over de productie te leggen in handen van consumptiecoöperaties. Daar het hier niet alleen een economische groep betreft, maar zo iets belangrijks als cultuurgoederen, als de esthetische vorming van een groot gedeelte van ons volk, zie ik in deze ontwikkeling wel zeer speciale bezwaren.

Dit waren enkele opmerkingen, die natuurlijk de aanvaarding van het wetsontwerp niet in de weg staan, die aan onze waardering voor het wetsontwerp niets afdoen. De fractie van de P.v.d.A. zal vóór dit wetsontwerp stemmen.

De beraadslaging wordt verdaagd.

De vergadering wordt voor tien minuten geschorst.

De beraadslaging wordt hervat.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp tot vaststelling van Hoofdstuk V (Departement van Binnenlandse Zaken) der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1955 (3700).

De beraadslaging wordt geopend.

De heer Reijers: Mijnheer de Voorzitter! Mede namens mijn geestverwanten willen wij ons gaarne aansluiten bij de woorden van waardering, die in het Voorlopig Verslag dezer Kamer ten opzichte van 's Ministers beleid en werkracht zijn opgenomen.

Wij willen dan ook onzerzijds ons vertrouwen uitspreken in de door de geachte bewindsman gegeven leiding aan ons binnenlands bestuur, ook al hebben wij tegen sommige onderdelen onze bedenkingen.